

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Управління молоді та спорту
Сумської обласної державної адміністрації
Державний архів Сумської області
Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі

**МАТЕРІАЛИ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ
ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

14 травня 2015 року

Отже, на початку 1920 року політика воєнного комунізму не відповідала очікуванням селян й на перший план виступила продрозкладка. Унаслідок її проведення економічне становище селян значно погіршилося, що зумовило нове загострення протистояння влади і селянства. Так як, більшовики намагалися знищити у народному господарстві товарно-грошові відносини та ринок, замінивши їх централізованим розподілом продукції. І хоча у 1921 р. продрозкладка і була замінена на продовольчий податок, все ж таки на значній території України у 1921 р. почався голод внаслідок посухи і цілеспрямованої політики більшовиків. Сільське господарство було загнано у глухий кут.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Історія українського селянства / За ред. В. А. Смоля. – Т. 2. – К. : Наук. думка, 2006. – 653 с.*
2. *Кокін С. А. Голодомор у контексті репресивної політики більшовицького режиму стосовно України / С. А. Кокін // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : Міжвід. зб. наук. пр. / Голова ред. кол. С. В. Кульчицький. – К, 2008. – Вип. 18. – С. 422–436.*
3. *Кульчицький С. В. Голод 1921–1923 років в Україні. Збірник документів і матеріалів / С. В. Кульчицький. – К. : Наук. думка, 1993. – 240 с.*
4. *Панченко П. П. Сторінки історії України ХХ століття. Українське село : поступ, сподівання, тривоги / П. П. Панченко. – К. : Інститут системних досліджень освіти України, 1995. – 230 с.*
5. *Семененко В. І. Історія Східної України. Поновлення кайданів. (1917–1922) / В. І. Семененко. – Х. : Основа, 1995. – 400 с.*

В. О. Оліцький

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЗВИНУВАЧЕННЯ НА НАЦІОНАЛІСТИЧНОМУ ПІДГРУНТІ ПРОТИ ПРЕДСТАВНИКІВ УАПЦ (НА ПРИКЛАДІ СУМЩИНИ)

На сьогодні залишається актуальною проблема знищення української національної ідеї у роки радянського терору. Важливою складовою цього питання є ліквідація Української автокефальної православної церкви. Не вдаючись до богословсько-канонічного визначення канонічності УАПЦ, відзначимо, що її існування у складних умовах радянської дійсності давало можливість зорганізуватись навколо національної структури, плекати українську мову, культуру і взагалі дух українства. Тому УАПЦ радянською владою розглядалася, як ворожа організація. Процес її ліквідації тісно пов'язаний із сфальсифікованою у липні 1929 р. справою Спільки визволення України.

Якщо ліквідація УАПЦ і справа СБУ на всеукраїнському рівні привертає увагу істориків, то ці процеси на місцевому рівні майже не досліджуються. А порушений аспект, взагалі не висвітлювався у наукових дослідженнях.

Проблема ліквідації УАПЦ достатньо висвітлена в історіографії. І. Преловська аналізує архівно-кримінальні справи проти діячів УАПЦ із ГДА СБУ та ЦДАГО України. На їх основі вона відзначає, що після 1926 р. звинувачення проти заарештованих стосувалися порушення радянського законодавства про церкву, антирадянської діяльності митрополита В. Липківського або причетності до заарештованого архієпископа харківського О. Яреценка. Матеріали СБУ дали можливість чекістам прив'язувати звинувачення проти діячів УАПЦ до вже опрацьованого обвинувального вироку 1930 р. [3, с. 38]. А. Киридон проводить аналіз реорганізації УАПЦ в УПЦ після самоліквідації першої у січні 1930 р. [2].

Проблему ліквідації УАПЦ на Сумщині у ракурсі репресій проти церкви намагається висвітлити О. Сотник. Він подає коротку характеристику процесу СБУ і його зв'язку із переслідуванням УАПЦ, у тому числі у Сумській області [4, с. 51-57], описує кілька кримінальних справ проти діячів УАПЦ [6].

У квітні 1925 р. ЦК КПБУ очолює Л. Каганович і відразу визначає УАПЦ, як контрреволюційну, буржуазно-націоналістичну організацію. На засідання політбюро ЦК 25 лютого 1926 р. схвалено пропозиції щодо посилення інформаційної роботи, створення мережі агентів ДПУ в середовищі церковників, посилення репресій проти УАПЦ, доведення її контрреволюційності.

Почалися кримінальні переслідування діячів УАПЦ. Якщо подивитися на статті Кримінального кодексу за якими їх звинувачували, начебто нічого особливого. Як і в абсолютної більшості священників РПЦ звинувачення стосувалися ст. 54 КК УРСР – контрреволюційна діяльність та антирадянська пропаганда. Але досліджуючи кримінальні справи, звертаємо увагу, що дії, які кваліфікувалися діячам УАПЦ були відмінними від дій решти репресованих за ст. 54 КК.

30 вересня 1929 р. заарештований священник УАПЦ с. Сміле Роменського району Л. В. Терлецький. Звинуватили його у контрреволюційній діяльності, яка полягала у доводах, що УАПЦ є виразником ідеї української нації та оберігає її від асиміляції з іншими народностями. Лунають звинувачення священника у шовінізмі [6, с. 39].

У 1931 р. в Охтирці нібито викрито контрреволюційну організацію на чолі із священником УАПЦ М. В. Кочет, яка ставила за мету підпорядкувати

собі українські кола міста. Обвинуваченим інкримінується петлюрівське минуле, шовінізм, націоналістична діяльність. Зокрема говориться, що амвон церкви священику слугує для контрреволюційної діяльності, а сама церква потрібна для культурної боротьби. Один із фігурантів справи – І. Н. Живой-Живаго звинувачується в антисемітизмі та виготовленні для церкви плаката із написом «Боже нашу велику єдину Україну храни» [1, арк. 75-78].

8 березня 1938 р. заарештовано священика с. Вовківці Роменського району І. А. Коротушко. До типових звинувачень у контрреволюційній діяльності додається і участь у автокефальному русі. Звинувачений на допиті підтвердив націоналістичне налаштування та прагнення щоб українська культура, мова звичаї були незалежні від Москви [6, с. 47].

У ніч із 25 на 26 лютого 1938 р. у 27 населених пунктах Глухівщини та Конотопщини проведено широкомасштабну операцію із ліквідації контрреволюційної організації націоналістів-церковників. Серед 28 заарештованих, 11 діячів УАПЦ [6, с. 10].

Отже, у 1920–1930-х рр. чільне місце серед репресій проти православної церкви на Сумщині посідають репресії проти УАПЦ. Порушуються справи, як проти окремих священиків, так і проти вигаданих контрреволюційних організацій. Крім звичних звинувачень у контрреволюційній діяльності, антирадянській пропаганді, автокефальних діячів звинувачують в українському націоналізмі, шовінізмі, петлюрівському минулому тощо. Ці звинувачення висуваються лише за те, що УАПЦ намагалася стати центром розвитку української мови, культури, традицій.

Після фальсифікації у 1929 р. справи СБУ, діячів УАПЦ часто стали звинувачувати у причетності до цієї міфічної організації.

Жертвами репресій проти автокефалії на Сумщині стало близько 100 священиків УАПЦ [4, с. 55], а також архієпископ Глухівський і наглядч Конотопської округи В. Самборський, єпископ Роменський К. Бей, єпископ Сумський П. Ромоданів, єпископ Глухівський Я. Чулаївський, єпископ Конотопський Г. Мозолевський та ряд вірних чад УАПЦ.

Таким чином, ми бачимо, що сьгоднішні звинувачення Москви проти українців не є новими. Нам інкримінують «злочини», у яких уже звинувачували наших предків – шовінізм, націоналізм, бандерівщина замість петлюрівщини тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Управління СБУ в Сумській області *спр. П-858*. – 88 арк.
2. Киридон А. Українська православна церква (1930–1936 рр.) А. Киридон // *Український історичний журнал*. – 2005. – № 3. – С. 143–159

«Історико-філософські дослідження молодих учених» (14 травня 2015 року)

3. Преловська І. Переслідування та ліквідація УАПЦ (УПЦ) (1921–1938 рр.) : огляд архівно-кримінальних справ ГДА СБ України та ЦДАГО України / І. Преловська // 3 архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ. – К., 2009. – № 1. – С. 26–48
4. Сотник О. Геноцид української нації / О. Сотник. – Суми : Видавництво «МакДен», 2008. – 100 с.
5. Сотник О. Репресії проти православної церкви на Сумщині Випуск 1 / О. Сотник. – Суми : Собор, 2005. – 116 с.
6. Сотник О. Репресії проти православної церкви на Сумщині Випуск 2 / О. Сотник. – Суми : Мак Ден, 2007. – 124 с.

Г. М. Прохоренко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ЗА ПРУТСЬКИММИРНИМ ДОГОВОРОМ

Актуальність теми зумовлена необхідністю висвітлення дипломатичної діяльності П. Орлика і політичної еміграції, яка виникла у результаті поразки курсу І. Мазепи і була спрямована на відокремлення Лівобережної України від Росії та возз'єднання українських земель під єдиною булавою. Свої наміри емігрантський уряд намагався реалізувати за допомогою іноземних держав, насамперед, Швеції та Туреччини. Але тогочасна міжнародна ситуація і політичні ігри суттєво впливали на подальшу долю українських земель, тому є необхідність простежити вплив тогочасних систем договорів на долю України.

Проблему правового статусу Правобережної України за договором 1711 р. розглядає дорадянська, радянська і сучасна історична література.

Дорадянська історіографія представлена такими істориками як Д. Бантиш-Каменський, В. Різниченко, М. Андрусак, А. Петрушевич, А. Кашенко та ін. у своїх працях дослідники дають детальну характеристику подіям, що відбувалися у гетьманській Україні, наголошуючи на вирішальному впливі постійних «зрад», зловживань козацької верхівки, які створили підґрунтя для «падіння давніх народних прав».

Радянська історіографія представлена такими істориками як В. Артамонов, А. Флоровський, В. Дядиченко, С. Зеркаль та ін. Вчені вивчали розвиток суспільства XVIII ст. в Україні, її політичний та економічний стан, уникаючи акцентування уваги на діяльності еміграційного уряду.

Сучасна історіографія представлена такими вченими як І. Борщак, О. Субтельний, Б. Крупницький, М. Битинський, А. Возняк та ін. Вчені дали детальний аналіз діяльності еміграційного уряду, показали їх матеріальне і політичне становище.